

and behavior, etc. The concept of metaphorization constituents at each stage of planning of project activity is expanded and deepened. The connection between creative and adaptive properties of metaphorization in solving creative and managerial tasks in various aspects of project management, in particular in motivational-orientation, cognitive, emotional-volitional, communicative, reflexive, is established. It is proved that metaphorization of project management problems is one of the effective means of their stabilization and solution, universal methodological tool of cognitive-creative process, as it allows to quickly navigate in changing conditions, to choose the optimal strategic plan, for each case methods and means for realization of project activity as part of effective governance.

Keywords: management, project activity, project management, strategic planning, metaphorization, metaphorical image, creative potential.

Отримано 07.11.2019

УДК 159.9

Латиш Наталія Михайлівна

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Латиш Н. М. Психологічні аспекти становлення творчого мислення учнів молодшого шкільного віку. В статті описано психологічні аспекти становлення творчого мислення учнів молодшого шкільного віку. Молодший шкільний вік зазначається як вік, що має особливе значення для розвитку мислення дітей. Саме в цьому віці формуються різні типи мислення, його різновиди, їх основні якості та властивості, закладаються передумови для формування у дітей особливого, близького до творчого стилю розумової діяльності. Розвиток пізнавальних психічних процесів в молодшому шкільному віці характеризується тим, що вони стають більш самостійними видами психічної діяльності, які мають свою мету, мотив та способи виконання: запам'ятовування – в діяльність цілеспрямованого, довільного заучування; сприймання – в діяльність спостереження, мислення – в діяльність розмірковування і т. ін.

Ключові слова: творче мислення, творча уява, творчі завдання, внутрішній план дій, молодший шкільний вік.

Латыш Н. М. Психологические аспекты становления творческого мышления учащихся младшего школьного возраста. В статье описываются психологические аспекты становления творческого мышления учащихся младшего школьного возраста. Младший школьный возраст обозначается как возраст, который имеет особое значение для развития мышления детей. Именно в этом возрасте формируются различные типы мышления, его разновидности, их основные качества и свойства, закладываются предпосылки для формирования у детей особенного, близкого к творческому стилю мышления. Развитие познавательных психических процессов в младшем школьном возрасте характеризуется тем, что они становятся более самостоятельными видами психической деятельности, которые имеют свою цель, мотив и средства реализации: запоминание – в деятельность целенаправленного, произвольного запоминания; восприятие – в деятельность наблюдения; мышление – в деятельность размышления.

Ключевые слова: творческое мышление, творческое воображение, творческая задача, внутренний план действий, младший школьный возраст.

Актуальність дослідження. Здатність до творчої діяльності властива кожній людині. Своєчасно організувати творчу діяльність дітей та сприяти творчій самореалізації учнів є основною задачею освітньо-виховного процесу. Творчий підхід в діяльності вчителя і учня сприяє результативності навчання, впливає на ступінь відкритості дитини до чогось нового, допомагає долати стереотипи та розвинути основні якості творчого мислення. Дослідження Л. С. Виготського, В. В. Давидова, С. Л. Рубінштейна, В. О. Моляко та інших видатних вчених свідчать про те, що творча діяльність є не лише передумовою ефективного засвоєння учнями нових знань, але й вважається умовою творчого перетворення уже наявних у дітей знань, сприяє саморозвитку особистості.

Мета статті: висвітлити психологічні особливості становлення творчого мислення учнів молодшого шкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Молодший шкільний вік, згідно з періодизацією Д.Б. Ельконіна, охоплює період молодшого шкільного дитинства і знаходиться на межі дитинства і підліткового віку. Молодші школярі ще зберігають багато дитячих якостей, проте вже поступово втрачають дитячу безпосередність в поведінці, формуються інші види мислення. В школі діти набувають не тільки нові знання і вміння, але й певний соціальний статус, дещо змінюються інтереси, цінності дитини, весь її життєвий устрій [14].

Розвиток творчого мислення в даний віковий період підпорядковується загальним закономірностям розвитку мисленнєвої діяльності. З початком навчання в школі мислення виходить в центр психічного розвитку дитини і стає визначальним в системі інших психічних функцій, які під впливом мислення інтелектуалізуються і набувають довільного характеру [1].

Відбувається перехід від наочно-образного до словесно-логічного мислення. У дітей даного віку з'являються логічні розмірковування, проте розмірковувати в гіпотетичному аспекті молодшим школярам ще досить складно [11]. Егоцентризм, властивий дітям дошкільного віку, поступово відходить, чому сприяють спільні ігри, проте повністю не зникає. Для дітей цього віку характерним є конкретний характер мислення, тому вони часто помиляються, прогнозуючи результат. Внаслідок цього вони, сформулювавши якусь гіпотезу, швидше за все заперечать нові факти, аніж змінять свою точку зору.

В кінці молодшого шкільного віку вже вимальовуються індивідуальні відмінності в мисленні: серед дітей виокремлюються групи «теоретиків» або «мислителів», які легко розв'язують учбові задачі в словесному аспекті, «практики», яким необхідна опора на наочність та практичні дії, і «художники», у яких яскраво виражене образне мислення [12].

В процесі навчання в молодших школярів починають формуватися наукові поняття, що є надзвичайно важливим в становленні словесно-логічного мислення. Здатність аналізувати інформацію, яка сприймається, передбачає вміння розкладати ціле на частини, виокремлювати шляхом порівняння загального і часткового, розрізнити суттєве і несуттєве в предметах і явищах.

Оволодіння аналізом починається з вміння дитиною виокремлювати в предметах і явищах різноманітні властивості і ознаки. Як відомо, предмет можна розглядати з різних сторін і, відповідно, залежно від цього на передній план виступає та чи інша характерна риса чи властивість предмета. Вміння виокремлювати якості предмета вимагає від школярів певних мисленневих зусиль. Як правило, першокласники можуть виокремити з великої кількості властивостей предмету лише два-три. Поступово ця здатність вдосконалюється шляхом розширення кругозору дітей і ознайомлення з різноманітними аспектами дійсності [10].

Для розвитку цього вміння варто застосовувати прийом співставлення запропонованого предмета з іншим, якому властиві інші якості. З цією метою варто підбирати для порівняння різноманітні предмети і послідовно співставляти з ним початковий. Паралельно з оволодінням прийомом виокремлення властивостей шляхом порівняння різних предметів або явищ необхідно вводити поняття загальних і відмінних, суттєвих і несуттєвих ознак.

Розвиток внутрішнього плану дій забезпечує здатність орієнтуватися в умовах задачі, планувати хід розв'язання, передбачати і оцінювати можливі варіанти розв'язку і т.д. Чим більше своїх дій може передбачити дитина і чим ретельніше вона може співставити їх різні варіанти, тим успішніше вона зможе контролювати фактичний розв'язок задачі. Необхідність контролю і самоконтролю в учбовій діяльності, а також інші її особливості (словесний звіт, оцінка) створюють сприятливі умови для формування в учнів молодшого шкільного віку здатності до планування і виконання дій про себе, у внутрішньому плані [2].

Характеризуючи особливості мислення дітей молодшого шкільного віку, Л.С. Виготський відмічав, що дитина ще недостатньо усвідомлює власні мисленнєві операції і тому не зможе повною мірою оволодіти ними. Вона ще малоздатна до внутрішнього спостереження, до інтроспекції й лише під тиском суперечностей і заперечень дитина починає відстоювати свою думку в очах інших і починає спостерігати власне мислення, тобто шукати і розрізняти за допомогою інтроспекції мотиви, якими вона керується, і напрямок, якому вона слідує. Намагаючись підтвердити свою думку в очах інших, вона починає підтверджувати її і для самої себе [1].

Таким чином, учні молодшого шкільного віку тільки починають оволодівати рефлексією, тобто здатністю розглядати і оцінювати власні дії, умінням аналізувати зміст і процес власної мисленнєвої діяльності. Здатність до рефлексії формується і розвивається у дітей при виконанні дій контролю і оцінки. Усвідомлення дитиною змісту власних дій стає можливим лише тоді, коли вона вміє самотійно розповісти про свої дії, пояснити, що і для чого вона робить. Адже добре відомо: коли людина пояснює щось комусь іншому, то вона і сама краще починає розуміти те, що пояснює. Тому на початкових етапах навчання необхідно вимагати від дитини не тільки самотійного і правильного виконання завдання, але й розгорнутого словесного пояснення всіх здійснених операцій.

Формування довільності, внутрішнього плану дій і рефлексії створює, на думку В.В. Давидова, широкі можливості для розвитку у молодших школярів творчого мислення, особливо таких його складових як цілепокладання і прогнозування. Розвиток рефлексії значно підвищує результативність евристичного пошуку [2].

Іншим суттєвим фактором розвитку творчого мислення в даному віці є уява. В молодших школярів цей процес має ряд характерних ознак. Активізація уяви пов'язана зі значним розширенням соціального простору та об'єму інформації, яку сприймає дитина. Спочатку активізується відтворювальна уява, яка дозволяє в більш ранньому дитинстві уявляти казкові образи, а потім і творча, завдяки якій створюються принципово нові образи.

Цей віковий період є сенситивним для розвитку фантазії, оскільки стримуючі фантазування соціальні фактори (залежність від суспільної думки, орієнтація на загальноприйняті зразки) поки що не набули для дітей такого значення, яке вони будуть мати в більш старшому віці. На думку Л.С. Виготського, саме в цей період встановлюються найбільш тісні зв'язки фантазії з мовномисленневими процесами, починає складатися нова функціональна система уяви [1]. Розвиток уяви визначає позитивну динаміку у зміні таких складових творчого процесу, як трансформація вже наявних уявлень, створення нових образів, встановлення нових взаємозв'язків.

В дослідженні Е.Д.Телегіної та В.В. Гагай [13] було встановлено, що рівень розвитку образного і вербального компонентів творчого мислення в молодшому шкільному віці в першу чергу визначається тим, якою мірою дитина володіє способами побудови образу уяви – комбінуванням, ймовірнісним прогнозуванням, аглютинацією, гіперболізацією. Як показали результати експерименту, для уяви молодших школярів характерною є низька кількісна продуктивність, слабка розробленість створюваних образів, залежність продуктів уяви від стимульних елементів та переважання реальних елементів над фантастичними. Все це не дозволяє учню продукувати велику кількість різноманітних і незвичайних ідей, що дещо негативно відображається на загальних показниках творчого мислення. Також в даному дослідженні було встановлено, що діти, які можуть побачити в невизначеному об'єкті велику кількість зорових образів і виразити їх в мові (з'єднати образ зі словом), проявляють велику продуктивність вербального творчого мислення. Вони з задоволенням фантазують, пропонують велику кількість різноманітних і нестандартних ідей ув вербальній формі.

В здійсненому нами дослідженні конструктивного мислення в процесі розв'язування молодшими школярами творчих геометричних задач було зафіксовано прояви трьох основних типів конструктивної активності учнів [5]:

– *перший тип (зовнішньо-обумовлений)* характеризується тим, що задум розв'язування задачі будується шляхом аналогізування на основі зовнішніх характеристик наявних елементів конструктора (форма, колір);

– *другий тип (внутрішньо-обумовлений)* характеризується тим, що в процесі розв'язування задачі задум будується шляхом аналогізування на ос-

нові суб'єктивного досвіду розв'язуючого задачу. Вихідні умови задачі трансформуються в шукані умови під дією впливів на дитину із зовнішнього чи внутрішнього світу;

– *третій тип (комбінований)* характеризується тим, що задум розв'язування задачі будується шляхом аналогізування на основі поєднання специфіки структури наявних елементів конструктора та мотиваційної сфери особистості.

Здійснений аналіз процесу розв'язування задач, зокрема, особливостей розвитку конструктивного задуму, дозволив виокремити *основні підходи до формування задуму* дітей в залежності від реалізації запропонованих елементів конструювання, коли: а) орієнтиром для побудови шуканих конструкцій є геометрична форма елементів конструктора, створюється аналогічна з минулого досвіду конструкція за структурою – *структурне конструювання*; б) коли геометричні форми стають динамічними орієнтирами, учень, розв'язуючи задачу, виходить на оперування елементами, що служать аналогами функцій – *функціональне конструювання*; в) коли конструкція створюється шляхом поєднання як структурних, так і функціональних ознак – *структурно-функціональне конструювання*.

Як виявилось, в учнів молодшого шкільного віку в процесі розв'язування задач як на вільне конструювання, так і на конструювання за умовою, задум майбутньої конструкції найчастіше може створюватися в результаті комбінування структурних ознак (84%, 52%, 64%). Найменшою виявилась кількість розв'язків шляхом функціонального конструювання, коли головним у створенні задуму майбутньої конструкції є функціональна ознака (4%). Це можна пояснити тим, що учні молодшого шкільного віку при розв'язуванні задач здебільшого орієнтуються на структурні властивості об'єктів, не враховуючи при цьому їх функціональні властивості.

Розвиток творчого мислення в молодшому шкільному віці також пов'язаний з особливостями розвитку сприймання, пам'яті та уваги.

На печатку молодшого шкільного віку сприймання недостатньо диференційоване і як наслідок дитина інколи плутає схожі за написанням букви і цифри, виділяє найбільш яскраві, що «кидаються у вічі» якості – здебільшого колір, форма та величина. Для того, щоб учень більш тонко аналізував якості об'єктів, вчитель повинен проводити спеціальну роботу з розвитку спостережливості [3].

В кінці молодшого шкільного віку з'являється синтезуюче сприймання. Розвиток інтелекту створює можливість встановлювати зв'язки між елементами того, що сприймається. А.Біне і В.Штерн назвали стадію сприймання малюнка у віці 2-5 років стадією перераховування, а в 6-9 років – стадію опису. Пізніше, після 9-10 років, цілісний опис картини доповнюється логічним поясненням зображених на ній явищ і подій (стадія інтерпретації).

Результати проведеного Н.В. Медведевою експериментального дослідження дозволили визначити рівні сформованості спостережливості у дітей молодшого шкільного віку:

- *найвищий рівень* характеризується здатністю швидко визначати в предметах оточення істотні і характерні особливості, усвідомлювати їх взаємозв'язок з іншими предметами, виявляти прості закономірності (10%);
- *високий рівень* характеризується здатністю швидко визначати більшість істотних і характерних ознак предметів, їх взаємозв'язок з іншими предметами оточуючого світу, але таке пізнання може бути нестійким та залежить від емоційної привабливості об'єкта спостереження (30%);
- *середній рівень* визначається тим, що діти, які продемонстрували такий рівень, звертають увагу на відсутність або наявність якої-небудь властивості предмета, виділяють його нові риси, але не можуть застосувати свої враження в конкретній ситуації, тобто таке пізнання нестійке та залежить від емоційної привабливості об'єкта спостереження (60%);
- *низький рівень* характеризується елементарною спостережливістю, учні помічають лише зовнішні риси об'єктів, виділяють несуттєві, нехарактерні ознаки і очевидні взаємозв'язки [9].

Не зважаючи на те, що в цей віковий період велике значення має наочно-образне мислення, безпосереднє сприймання дитиною якоїсь інформації вже не заважає їй розмірковувати і робити правильні висновки. Як відомо, в молодшому шкільному віці характерним є добре розвинена механічна пам'ять. Дехто з дітей протягом всього навчання в початковій школі механічно заучує учбові тексти, що призводить до певних труднощів в середніх класах, коли матеріал стає складнішим і більшим за обсягом. Вдосконалення змістовної пам'яті в цьому віці дає можливість засвоїти досить широкий спектр раціональних способів запам'ятовування. Коли дитина осмислює учбовий матеріал, розуміє його, вона одночасно його і запам'ятовує. Таким чином, інтелектуальна робота є в той же час і мнемічною діяльністю, мислення і змістовна пам'ять при цьому взаємопов'язані [8].

В творчому мисленні молодших школярів переважає образний компонент і учні намагаються побачити за словом, висловом предметне значення, наповнити образним змістом абстрактні слова. Виявлено взаємозв'язок між рівнем розвитку творчого мислення молодших школярів та їх вмінням запам'ятовувати в великих обсягах факти, події, абстрактні символи, різні знаки та ін. І тут головним є не стільки здатність зберігати великі обсяги інформації, скільки спроможність її класифікувати, структурувати та систематизувати.

В молодшому шкільному віці розвивається уважність. Учні даного віку здатні концентрувати увагу на нецікавих діях, проте в них переважає мимовільна увага. Для них зовнішні враження – вагомий відволікаючий фактор, їм складно зосередитись на незрозумілому складному матеріалі. Уважність відзначається невеликими обсягами, низькою стійкістю, спостерігаються труднощі в переміщенні уваги з одного завдання на інше.

Переважання мимовільної уваги в даному віці дозволяє учням реагувати на різноманітні зміни навколишньої дійсності, що в свою чергу розширює інформаційний обсяг, сприяє встановленню нових взаємозв'язків між пред-

метама і явищами навколишнього світу, стимулюючи розвиток творчого мислення. В дослідженні О.І. Савенкова встановлено, що дітям з високим рівнем розвитку уваги легше сформулювати мету творчої діяльності і утримати її в процесі виконання творчого завдання. Концентрація уваги в молодших школярів з високим рівнем розвитку творчого мислення виявляється також у глибокій зануреності в задачу та у вмінні успішно налаштуватись на сприйняття інформації, яка відноситься до здійснюваної діяльності [11].

Розвиток емоційно-вольової сфери молодших школярів обумовлює виникнення їх «внутрішнього життя». З'являється змістовно-орієнтовне підґрунтя вчинку – ланцюг між бажанням щось зробити і подіями, які розгортаються. Це інтелектуальний момент, який дозволяє більш чи менш адекватно оцінити майбутній вчинок з точки зору його результату і більш віддалених наслідків. Але одночасно це і момент емоційний, оскільки визначається особистісний зміст вчинку – його місце в системі відносин дитини з оточенням, можливі переживання з приводу зміни цих відносин. Змістовна орієнтація у власних діях стає важливою стороною внутрішнього життя дитини. В той же час вона виключає імпульсивність і безпосередність поведінки дитини. Завдяки цьому механізму втрачається дитяча безпосередність: дитина роздумує, перш ніж діяти, починає приховувати свої переживання і сумніви, намагається не показувати іншим, що їй погано [7].

Здійснений аналіз емоційно-вольової сфери в молодшому шкільному віці, проведений Е.Д.Телегіно та В.В. Гагай, дозволив дослідникам дійти висновку, що в якості важливого регулятора механізму творчого мислення учнів є пізнавальний інтерес, який, по-перше, здатний об'єднати емоції і волю дитини; по-друге, виступає в якості спонукаючого мотиваційного компоненту регуляції творчого мислення [13].

Для розвитку творчого мислення молодших школярів, як зазначає О. І. Кульчицька, ще продовжує відігравати значну роль ігрова діяльність. «Звичайно, що розквітом гри є дошкільний вік, однак і школяра не покидає бажання гратися, адже у грі він отримує можливість розслабитися та реалізувати своє бажання ствердити себе. У грі розвивається уява, утверджуються образи фантазії, виниклі ідеї, створюються продукти діяльності, які є для дитини емоційно привабливими. Саме у грі, особливо в пору дитинства, виявляються ті якості, що в майбутньому становитимуть основу професійності. Важливість гри полягає також у тому, що вона надає дитині можливість помріяти, проявити уяву, дає свободу самовияву і творчості. Поступово, з віком, ці якості в багатьох людей згасають. А без творчості, дитячої безпосередності, ризику, відриву від шаблонного, звичного підходу, не може бути розвитку особистості» [4, с. 5].

В концепції розвитку творчої особистості та реалізації її творчого потенціалу, розробленої В.О. Моляко, вчений зазначає, що важливим засобом цілеспрямованого впливу на мисленнєві здібності є систематичне розв'язування різноманітних творчих задач. При цьому варто дозувати, повторювати, модифікувати творчі завдання, враховуючи рівень розвитку дітей [6].

Проведене нами дослідження дозволило отримати оригінальні матеріали відносно особливостей конструктивного мислення молодших школярів та розробити завдання, спрямовані на формування таких мисленневих тенденцій як аналогізування, комбінування та реконструювання, що, в свою чергу, сприяє розвитку в них конструктивного мислення, формуються вміння знаходити оригінальні варіанти розв'язків задачі, самостійно приймати рішення, вміння утримувати зоровий образ майбутньої конструкції, причому конструювання буде тим успішніше, чим детальніше і точніше учень уявляє, з яких частин ця конструкція складається, як ці частини пов'язані між собою і відповідно буде вищим і рівень конструктивного мислення.

Узагальнюючи результати досліджень, можна висловити наступні рекомендації, які можна використовувати з метою оптимізації навчального процесу та актуалізації творчих здібностей дітей, зокрема:

1. Доцільним є систематичне включення комплексу навчально-розвивальних вправ на конструювання у навчально-виховний процес навчального закладу, використання їх при проведенні занять та в позаурочний час, проведення творчих завдань відповідно інтересів, досвіду, здібностей дітей.

2. Розвиток стратегіальних тенденцій аналогізування, комбінування та реконструювання молодших школярів має відбуватися на основі засвоєння ними певного мінімуму знань про творчі мисленнєві дії, розвитку певного рівня просторового мислення і уяви, спостережливості та оволодіння перцептивними діями. Вчитель (дорослий) повинен забезпечити повноцінні можливості для свободи дитячої фантазії у процесі підготовки до конструювання та в процесі конструювання (спостереження, спонукання до фантазування, вигадування ідей, вміння бачити різноплановість та багатофункціональні можливості об'єктів тощо).

3. Формування емоційно-позитивного ставлення до творчої діяльності, зацікавленості її процесом є передумовою розвитку творчих, мисленневих дій дітей. Необхідно створити позитивну атмосферу, забезпечити емоційний комфорт на заняттях. Підтримка емоційного супроводу їх творчої діяльності можлива за допомогою ігрових моментів, елементів змагання, художніх засобів тощо.

4. Важливо спрямувати дитину доводити задумане до кінця, не відступати перед невдачами і реалізовувати свої творчі задуми, зміцнювати впевненість дитини у своїх можливостях.

Висновки. Молодший шкільний вік зазначається як вік, що має особливе значення для розвитку мислення дітей. Саме в цьому віці формуються різні типи мислення, його різновиди, їх основні якості та властивості, закладаються передумови для формування у дітей особливого, близького до творчого стилю розумової діяльності. Мислення молодших школярів стає більш логічним і організованим, ніж в дошкільному віці. Діти даного віку краще справляються з ієрархічною класифікацією, конкретне операціональне мислення дещо обмежене, тому що діти здатні до логічного осмислення суто

конкретної інформації, яку можуть сприймати безпосередньо, їм ще важко оперувати абстрактними поняттями. У цьому віці збільшується здатність до самостійної постановки цілей, мотивації дій та пошуку способів виконання і контролю отриманих результатів, тобто, освоєння всіх компонентів психологічної структури діяльності.

Перспективи подальших досліджень: розробити методичні засоби активізації творчого мислення учнів молодшого шкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Выготский Л. С.* Воображение и творчество в детском возрасте. Психологический очерк: Кн. для учителя. М. Просвещение, 1997.
2. *Давыдов В.В., Эльконин Д.Б., Маркова А.К.* Основные вопросы современной психологии детей младшего школьного возраста // Проблемы общей, возрастной и педагогической психологии. М.: Педагогика, 1978. С. 180-205.
3. *Доналдсон М.* Интеллектуальная деятельность детей. М.: Педагогика, 1985.
4. *Кульчицька О. І.* Дивергентне мислення як умова розвитку творчості дітей молодшого шкільного віку // Обдарована дитина. 1999. №1. С. 2–6.
5. *Латиш Н. М.* Психологічні аспекти активізації конструктивного мислення молодших школярів / Н. М. Латиш // Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. К. : Вид-во «Фенікс», 2011. Т. XII : Психологія творчості, вип. 13. С. 271–278.
6. *Моляко В. А.* Творческая конструкторология (пролегомены). К. : Освіта України, 2007. 388 с.
7. *Нежнова Т.А.* Динамика «внутренней позиции» при переходе от дошкольного к младшему школьному возрасту // Вестник МГУ. Сер.14: Психология, 1988. С. 16.
8. *Обухова Л.Ф.* Возрастная психология. М.: Российское педагогическое общество, 1996.
9. Психологічні закономірності творчого сприймання інформаційних індикаторів реальності : монографія / В. О. Моляко, І. М. Біла, Н. А. Ваганова [та ін.] ; за ред. В. О. Моляко. К., 2015. 144 с.
10. Психологическое развитие младших школьников / Под ред Давыдова В.В. М., 1990.
11. *Симановский А.Э.* Развитие творческого мышления детей. Популярное пособие для родителей и педагогов. – Ярославль: «Академия развития», 1996.
12. *Савенков А.И.* Развитие детской одаренности в образовательной среде // Развитие личности. 2002. №3. С. 113-146.
13. *Телегина Э.Д., Гагай В.В.* Когнитивно-личностные конструкты развития творческого мышления младших школьников// Мир психологии. 2003. №2. С. 233-245.
14. *Эльконин Д.Б.* Психология обучения младшего школьника. М., 1974.

REFERENCES TRANSLITERATED

1. *Vyigotskiy L.S.* Voobrazhenie i tvorchestvo v detskom vozraste. Psihologicheskii ocherk: Kn. dlya uchitelya. M. Prosveschenie, 1997.
2. *Davyidov V.V., Elkonin D.B., Markova A.K.* Osnovnyie voprosyi sovremennoy psihologii detey mladshogo shkolnogo vozrasta // Problemyi obschey, vozrastnoy i pedagogicheskoy psihologii. M.: Pedagogika, 1978. S. 180-205.
3. *Donaldson M.* Intellectuálnaya deyatelnost detey. M.: Pedagogika, 1985.
4. *Kulchytska O. I.* Dyverhentne myslennia yak umova rozvytku tvorchosti ditei molodshoho shkilnogo viku // Obdarovana dytyna. 1999. №1. S. 2–6.
5. *Latysh N. M.* Psykholohichni aspekty aktyvizatsii konstruktyvnoho myslennia molodshykh shkoliariv / N. M. Latysh // Aktualni problemy psykholohii : zb. nauk. pr. In-tu psykholohii imeni H. S. Kostiuca NAPN Ukrainy. K. : Vyd-vo «Feniks», 2011. T. KhII : Psykholohiia tvorchosti, vyp. 13. С. 271–278.

6. Molyako V. A. Tvorcheskaya konstruktologiya (prolegomenyi). K. : Osvita Ukrainyi, 2007. 388 s.
7. Nezhnova T.A. Dinamika «vnutrenney pozitsii» pri perehode ot doskolnogo k mladshemu shkolnomu vozrastu // Vestnik MGU. Ser.14: Psihologiya, 1988. S. 16.
8. Obuhova L.F. Vozrastnaya psihologiya. M.: Rossiyskoe pedagogicheskoe obschestvo, 1996.
9. Psykholohichni zakonomirnosti tvorchoho spryimannia informatsiinykh indyikatoriv realnosti : monohrafiia / V. O. Moliako, I. M. Bila, N. A. Vahanova [ta in.] ; za red. V. O. Moliako. K., 2015. 144 s.
10. Psihologicheskoe razvitie mladshih shkolnikov / Pod red Davyidova V.V. M., 1990.
11. Simanovskiy A.E. Razvitie tvorcheskogo myshleniya detey. Populyarnoe posobie dlya roditeley i pedagogov. – Yaroslavl: «Akademiya razvitiya», 1996.
12. Savenkov A.I. Razvitie detskoy odarennosti v obrazovatelnoy srede // Razvitie lichnosti. 2002.№3. S. 113-146.
13. Telegina E.D., Gagay V.V. Kognitivno-lichnostnyie konstruktyi razvitiya tvorcheskogo myshleniya mladshih shkolnikov// Mir psihologii. 2003. №2. S. 233-245.
14. Elkonin D.B. Psihologiya obucheniya mladshogo shkolnika. M., 1974.

Latysh N. M. Psychological aspects of juniour pupils' creative thinking development. The article describes the psychological aspects of juniour pupils' creative thinking development. The juniour school age is referred to as the age of particular importance for the development of children's thinking. Namely at this age different types of thinking, its kinds, their basic qualities and properties are formed, and the prerequisites for forming in children a special, close to creative style of mental activity are laid. The development of cognitive psychic processes in juniour school age is characterized by the fact that they become more independent types of mental activity, which have their purpose, motive and methods of fulfillment: remembering – in the activity of purposeful, voluntary learning; perception – in the activity of observation, thinking – in the activity of reflection, etc. The development of involuntary attention at this age allows pupils to respond to various changes in the surrounding reality, which in turn expands the information scope, facilitates the establishment of new relationships between objects and phenomena of the surrounding world, thus stimulating the development of creative thinking. The level of development of imaginative and verbal components of creative thinking in juniour school age is primarily determined by the extent to which the child has ways of constructing an image of imagination – combining, probabilistic prediction, agglutination, hyperbolization.

Keywords: creative thinking, creative imagination, creative tasks, internal action plan, juniour school age.

Отримано 27.11.2019

УДК 159.928-053.066

Лю Янь

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ І ВИРАЖЕНОСТІ ПСИХОЛОГІЧНИХ БАР'ЄРІВ У МОЛОДШИХ ПІДЛІТКІВ УКРАЇНИ ТА КИТАЮ

Лю Янь. Порівняльний аналіз розвитку творчих здібностей і вираженості психологічних бар'єрів у молодших підлітків України та Китаю. Стаття присвячена вивченню особливостей прояву психологічних бар'єрів в розвитку творчих здібностей у молодших підлітків України та Китаю. В статті розглянуті сучасні підходи до вивчення тво-